

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Maslul

Coeslin, Ḥayyim ben Naphtali

ץריה ילתפנ ןב מייח , ןילסק

[Sudylkow], 556 [1795 oder 1796]

המדקה

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9988

הקדמה

הדרך אשר בחרתי להדריך בו את ילדי בני ישראל ולהגיעם אל מחוז הפלס
אמרתי אני אל לבי יהי נא דבר ארוני למנוחה : ומלאתי את זכרי קדשו
ככל אשר צוה אותי : וזאת תורת המנהג משאת וארוחה אשר אנכי שולח
בפרי זה לאדוני . למען הודיע כי נעשתה עלתו אמונת אומן : ולכבודו ירתי
נא עשיתי : ויאמרו נא בית ישראל כי ילקטו אורות וימלאו דונאים במסלה
אשר שקלתי . יבורך גבר חכם בעוה ומעצמות השולך אמרתו לאיש שומע
למלותו . להאיר לפניו את הדרך ולהרחיב עיניו ללכת ברחובותיו : עוד
כל ימי עונת תזכרנה נדקותיו בכבוד בית ישראל כי הקים לו מעט לשם
ולתהלה ויחי עוד לנצח ולא יסוף זכרו מדור דור : וכל יודעי מאתמול שלום
יוסיף עוד להלל את יקר רוח נדבתו ועוז לבבו הולב להבנות אהבת משכילי
עם ישראל לסגלתו החרדים אל דבר ה' וכגבור משכיל לא יטובו ריקס תני
חכמתו : דורש טוב לעמו ולא ירום לבבו . ויש לכסף מולא להוילא יקר
מוזלל ולחבוש לכשברי לב . ועירוס יכסה בגד והלבוש אותו מחלית וגמלתו
ה' כלרקתו כבר ידיו יטוב לו . נדיב על נדיבות יקום וממענג ברשן נפשו קרנו
חרום בכבוד ושמת עולם על ראשו . יצלה ימיו בטוב ושנותיו בנעימים
בחזרת אשת בריתו הגבירה הנכבדת אשת חן תתמוך כבוד ומעשינה ידית
תושיה : והיה מעשה הדיקה שלום השקט וצטה עד עולם : דברי אלה

נאמן לעבודתו ושומע למקידתו :

הקדמה

עזרי מעם ה' עשה שמים וארץ
גב לרגלי דברך ואור לנתיבותי

אמר הממחר יש דרך ישר לפני ממחר ספר לפתוח דלתות שעריו במהלל הפנין
אשר הוא עוסק בו וכחצ צספ' : ולפאר במקלות מעלות החכמה אשר
ידובר בה : לבעבור הקץ נרדמים ולעורר הלבוש לחמוד יפיה : ולקרוא לעוברי
דרך המישרים וארחותם . לנטות אליהם להשתעשע צאהבתה : ולרעות צגנה
ללקוט שושנים . ואם אמרתי אעשה כן גם אני : אך למותר יהיה דבר ספתי :

ה ויהי
ה רוחי
אמרתי
ס כי
א חבל
א אל
י אדם
בחזרת
התורה
יס
בעיני
לצבו
ונחתי
לצבו
י שולח
ד למוד
אנכי
הוא
היכלה
בעבור
ב הוא

הקדמה

כי לא אל עם עמקי שפה וכברי לשון אנכי שולח ספרי זה: וכל בית ישראל
למקטום ועד גדולה יחנו יקר ללשונו הקדושה וישמו כניף טהור על ראשם
ונכבדות מדובר בהם • אחת לדבר אלהים ודברי הנביאים פה אחד בלשון הקודש:
ומכלעדי ידיעת דקדוק הלשון אין פניה פה לדבר נחות בכל לשון תהליך בארץ •
אף כי לרדת אל עומק פשטות הכתובים : ועינינו הרואות כי פעמים רבות
ישנה פנין איזה מקרא בהחלף נקוד אות אחת או בהעקב הנגינה מאיזה אות
אל אות אחרת שכלה נתינתם : וזה מפורסם מאד בדברי גדולי מפרשי
המקרא : וגם אנחנו בשם אלהינו נזכיר מזה במקומות הרבה בזה הספר : ואף
נמלט אנחנו משגגת תלמוד הטולה זדון אס לא נשים לבנו לחקור על כל דרכי
הדקדוק :

אך ראה ראיתי שהמדקקים הראשונים והאחרונים צרם לבם חדרו ספרים
יקרים בדקדוק לה"ק : כלולי יופי ואין קצה לתכונה • מלאים דעת וחכמה
ולא יחסרו כל טוב • כלם מתמידים להורות דרכי הלשון באומיות ובחמדות
ומנהג השמות והפעלים והמלים במשקליהם ועניניהם וחלופי הוראותיהם : ודרך
חבר המליצות וסדור המאמרים : ויסוד כללים רבים ולמודים יקרים מועילים
לשלמות החכמה הזאת : ונכון תחבולות יקנה להבין משל ומליצם דברי חכמים
וחידושים : והמשכילי יזהירו כוהר הרקיע להשכיל אל דברי החורה : ישוטטו
רצם חרבה הדעת בחכמת הלשון עם כל הלשונות • ולא אחד עשה וחבר
ספר אשר יהי לתועלת המתלמד החפץ למלא את ידו ולהעסיק בחכמה הזאת:
ושילמד בו המורה לתלמודיו הקרבים לבוא בחבריה ולהתענג מזיו כבודם : ועם
שכל המדקקים אשר הגיעו דבריהם אלינו כווננו אל התכלית הזאת : והיתה
זאת להם למטרה בשלמה חנו חכמתם בסדור דבריהם : וכמבואר בהקדמת
חבריהם • עכ"ל ולא יכלו להגיע עד חכונתה : וילאו למצוא יסודתה : והן
היחה המכשלה הזאת : בעבור שלא היה אפשר להם לשמור סדר הקודם והמאוחר
כי המה צעוצם חכמתם ורוח מצינתם חתרו לתת טעמי נכונים לדבריהם
במוענות ודעת : והאריכו למעניותם בראיות מן הכתובים : ואז נכריס צאנ
שעריהם וזריס עמדו לנגד עיניהם : היוצאים מן הכללים אשר חקרו וחקרו
בחכמתם כי רבה היא • ויעזו כמעשיהם להביאם תחת אל כנפי הכללים הסס
ולא יכלו מלט מלהאריך בבאורי עניני המקראות והמשך הפסוקים אשר יבואו
בהם הדבורים ההם : ויתערבו הפעלים והשמות והמלים למיניהם : והלכו
בגדולות ונפלאות אשר לא ידעו ולא יבינו המתחילים להתהלך בהיכלי החכמה
הזאת • צפרט הנערים הקטנים אשר לא נסתה כף רגל ידיעתם לעמוד על
מבניה מאמרים וסדור
הדבורים

הקדמה

הדבורים : והיה כל זה סנה למוקש הסדור עד אשר ילאה המתחיל למנוח
דרך סלולה . נוסף על זה בחלק דקדוק השמות שכל שעריו נעלים בעד
המתחילים הקטנים עם הגדולים : כי מנוד מה שלא נמצא בו סדר נכון
בספרי המדקדקים . יש מהם אשר הניחו בזה החלק כללים רבים אשר לא
יועילו ולא ינילו ויבלבלו דעת התלמידים : ולא זכרו את הכללים שהם
עיקרים ויסודות החלק הזה מן הלשון : ולא הקימו את העמודים אשר הוא
כשען עליהם :

כזן נתתי אל לבי לכתוב בספר סדר למוד החכמה הזאת אשר נסיתי
פעמים רבות . וה' הגלית את דרכי אשר כדרכי בו תלמידים
קטנים כבני שש שנים : והוא יהיה בעזרי ויורני בדרך הטובה והישרה :
ויהיה הספר הזה (א) לתועלת המחלמד הקרב אל המלאכה הזאת שילך
בטה להשיג מצוקשו : (ב) המלמד את נערי בני ישראל ינהלם לאט וילמדם
מתוך הספר הזה כללי דקדוק הלשון אשר ימסר להם ולא יצטרך למסור
אוחס בע"פ : והתועלת הזאת רבה היא ונגלה לעין כל . גם (ג) אשר
לא נסה ללמד את החכמה הזאת לאחרים אף לנערים הרבים בשנים .
ישמור את הדרך הזה אשר אנכי מורה וינצור ארחות חיים . ותפז ה' צידו
יפלה להביע אל מחוז חפצו . ועל כן קראתי את הספר הזה בשם מסלול :
לסיומו דרך ישרה ואורח סלולה לפני כל איש : וכל הולך בו לא ייעף ולא
ייגע ולא יכשל במרוצות למנוח חפצו : וחלקתי לארבע מסלות . וכל מסלה
חלקתי לפרקים אוחס קראתי בשם נתיבות : וגם הפרקים חלקתי
לסימנים קראתי שבי"לים . ומספר הנתיבות אשר בארבע המסלות
עולה ס"ט במספר העולה מאותיות שמי . חיים צמיהר"ר נפתלי סירן
קטסלן ז"ל מזרלין :

ולתת מהלכים לכל הקרב ללכת במסלותי למען יכונן מעגלותיו
וישכיל למנוח חפצו . אורה לעיניו את הדרך אשר שמרתי
בסדור החבור הזה ויסודות אשר עליהן יסדתיו . וכל הולך במסלות
האלה ידרוך על שמים עשרה האבנים האלה אשר אקרא בשם

מרצפת אבנים

האבן הראש ראיתי כי טוב הוא ומועיל לתלמידים סדור
מערכת הבנינים על דף אחד בדרך סדרם
הר"ה ז"ל ושאר המדקדקים : לכן הוצאתי בחתלה לאור סדר לוח הבנינים
ולוח הכנויים עם לוח משקלי השמות אשר סדרתי (נדפס פה המצורג שנת
תקמ"ה לפ"ק) . והלוח הזה יהיה לעיני המתחיל בלכתו במסלות האלה .
ובנתיב צ' מן המעלה הראשונה היא מסלת הפעלים : בארתי את לוח
הבנינים באר טיב בדרך מסודר עם תלמידו הרך בשנים : באופן מספיק
ללמדו לנערי בני ישראל ועיקר סדר למוד הלוח הזה קבלתי ממורי הרבני

מוהר"ר בית

ישראל
ראש
הקודש
בארץ
ס רבות
ז"ה אות
מפרשי
: ואף
כל דרכי
ספרים
וחכונת
זוועית
: ודרך
מועילים
חכמים
ישוטטו
ה וחבר
הזאת
: ועט
והיתה
בהקדמת
: והר
המאוחר
יצריהם
יש צאנ
ו חקו
ו הסס
יבואו
והלכו
החכמה
אוד על

הקדמה

מוהר"ר איצק זלצטווי ז"ל אשר הדריכני בדרך הזה בימי ילדותי : וכאשר
הוריתי לחלמידים דרכי החכמה הזאת . נסיתי את הסדר הזה ובחנתי
בבחון את הזהב וצרפתיו כנרוף את הכסף . וככל אשר הורני הנסיון
הוספתי בצאורו . והנה אנכי כתבתי שם בכל גזרה וגזרה מכל הבנינים
דרך הנוכח באותיותיה ונקודותיה . ובסוף כל גזרה חזרתי וכתבתי דרכי
הגזרה הסיף בקוצר דברים . והם הדברים הכתובים בסוף כל אחת מהן
בשורות קרות ותענית יד בצדון כזה : ותחלת הגזרה הזאת נקראת
וכי : והוא הכלל שאחרי הפרט : והיו הדברים האלה שגורים צפי החלמיד
ולא יסורו מלבו . למען ידע על נכון כל שנוי הגזרות הכתובות בלוח
הבנינים : ובאזה מקומות מנתיב הנזכר הכתיב ציונים והסגרת לזכרים
צין שני חנאי מרובה כזה (" ") : והציונים האלה יעירו ויעוררו את לב
החלמיד להעריך ערך לב החלמיד אשר נוכח פניו : אם ראוי למסור לו
הדברים ההם בתחלת הלמוד : או אחרי זמן מה בהיותו בקי בתלכות
הגזרות והבנינים . והנני מזכיר את כל הקרב אל המלאכה הזאת לבלתי סור
מדרך הנתיב הנזכר ולא ימוש ממקומו עד אשר יהיו כתובים על לבו או לב
חלמידו כל הדברים הנזכרים שם : ולא יקץ בשמותו את לוח הבנינים שם
באורו פעמים רבות : אף אם יכלה בזה זמן מה . כי אז ישכיל ואז יגלית
דרכי בנתיבת שאחרי כן :

הא-ן השנית

אחרי שידע המתחיל כל הכללים המבוארים בנתיב
הנ"ל יקל עליו להעלות במאזנים התיבות הנמצאות
במקרא שוות אל התיבות הכתובות בלוח הבנינים : ויגזור על כל אחת מהן
מאזה שרש היא גזרת ואזה אות שבה היא שרשית ואזה היא שמושית ומס
היא משמשת אם להוראת הנופיים או לסימן הנתיב וכיוצא בהם . וכאשר
חסר או טעה אחת מאותיות השרש ישל את שם הגזרה ההיא על
שפתו וזה הדרך אשר יאחז בו : יבחר לו ספר מספרי המקרא : וישים
את עינו ויורה באלכסו על אחת מהמלות : ולבבו יבין לנתח אותה לנתחיה
וכן יעשה באחרת : ובכל אשר אורה בנתיב ג' מן המסלה הנזכרת : וירגיל
את עצמו או את חלמידו בדרכי השאלות והתשובות אשר אתן שם למיונות
ויעלה בזה מעלה מעלה : כי בתחלה תהיינה השאלות במלות הנודעות ע"ס
הכללים הנזכרים כבר בנתיב ב' בלי חוספת ידיעות חדשות : וכל מלה
שיצדקו בה שנים או שלשה פנים : ישים אל לבו ויגא את כלום : והסך המלה
ההיא לכל הצדדים אשר יסבול משקלה : כמו שאחן שם משל במלת **רבן** :
ובמלת **מרן** : ואחרי שיכוננו יחד על שפתו הכללים והידעות שקנה
עד שיכול להשתמש בהם בנחות המלות כראוי : אז תעבורנה על
ידי מנה אחת לאחת מלות אשר יש קצת שנוי במשקליהן : ויוסף דעת את
הכלל השייך אל השנוי ההוא : וכמו שיבא שם המשל במלת **יושב** : ובמלת
ירענ וכיוצא בהן שאורה מקום הכלל המצטרף לידיעת משקל
ההן : ותן לחכם ויחכם עוד לעשות כן בשאר המשקלים עד תשלום
ידיע'

ידים
כלל
ממל
כן
על
הא
הארי
הרא
הנמל
עד
האו
אות
(סבי
התב
טרס
וכמו
ושבי
שהת
ופעל
הציו
מוש
והציו
ציו
היט
צאוס
הא
קלה
זכר
ככה
להל
ענין
כמו
אשר
טגול
הנק

הקדמה

ידיע' הכללים המצוהרים במסל' הפעלים : וכן בכל מסלה ומסלה : וכל
כלל אשר תחדש לו ידעתי יבנה וישלם עד כמה פעמים להביא לו דמיונו'
ממלו' הבאו' במדה ובמשקל הכלל הוא : כדי שיוחקו הכללים ההם כמו
כן על לוח לבו : ויהי נכונים לפניו להשתמש בהם במושגלו הראשון : וקודם
על יד ירבה : ואין צורך להזהיר על שמיר' הדרכים הכוללים סדר למוד כל
חכמה ומדע : וידועים לכל משכיל :

האבן השלישית

החבור הזה הוסד על שמירה סדר המוקדם
והמאוחר : ולא ימצא בו זכרון איזה כלל
הצריך אל הקדמ' איזה ידיעה אשר איננה מצוהר' מוקדם לכן במקום
הראוי לה ומפני זה כאשר הבאתי משלים דמיונו' לאיזה כלל מחיבו'
הנמצאו' בכתוב על חכונתו עם התחברו' איזה אות המשמ' ולא נודעה
עד המקום שהוא הורא' שמום האו' היות : אזי הבדלתי והפרשתי את
האו' המשמש' היות ממקום חבורה בריוח : קו מושכב צינה ובין שאר
אותיות המלה : כמלת **וְ-שִׁמְעָה-נִמְעָה** שזכרתי במסלת הפעלים
(שביל ה') : היות והבאת נפרדות בעבור שלא
המצוהר עדין הוראה שמושן : ומעטים כיוצא באלה ימצאו במסלה הזכרת
טרם שהתבארו הוראות אותיות מש"ס וכל"ז המשמשות בראש הדיבס :

וכמו כן עשיתי במקומות בזכרי מלות שיש בסופן אות נוספת (שם שביל ל"ה
ושביל ג"ח) : ואולם במקומות שהוספתי להביא לראיה חידות שלמות קודם
שהתבארו משקליהן : כמו במסלה הנ"ל (שביל כ"ו) שהזכרתי משקלי השמות
ופעלים המצוהרי' עם הכנויי' : אותם הסגרתו בין שני חצאי מרובע עם
הציון שהראיתיך למעלה (אבן א') : ובמה שזכרתי המשקלי' ההם במקומות
מושבותי קצתו מהלכו כי לא הוצרכתי ליחד להם מקומו' במסלות המאומרות :
והציון הלז ימצא כמו כן באיזה מקומות ממסלת הכנויי' ומסלת הנקוד
בהיותו צריך להזכיר דברים היוצאי' מן הכללים המצוהרי' להם כדי לבאר
היטב את הדברי' אשר כתבתי שם ואמנם לא יחסר המזג ומין ערך הדברי'
באופן שהמחילים יבינו את הענינים זולה המאמרים המוסגרים ההם :

האבן הרביעית

בעבור שכוונתי בזה הספר להיותו לתועלת ולדי
בני ישראל לכן כתבתי את כל האמור בו בלשון
קלה ומצוהרת : ויקראו בו הנערים את הכללי' הנמסרי' להם : ולא ישכח
זכרם מפיהם ותורתו ינצרו בלבבם : גם בהעתיקתי דבר" מספרי המדקדקי'
ככתבם וכלשונו' : בחרתי בדברי מי שמבאר הענין היטב בלשון קלה להבין
להלמידי' : ולפעמי' העתיקתי דברי המדקדקי' כלשונו' למען הודיע לחלמידי'
ענין איזה מלה או מאמר אשר רגל על לשונם : ולא יהיה להם לזר בהמצא
כמו חלה בספריה' ובספרי מפרשי הסטט : ואולם כל הדבר הנמצא במאמר'
אשר העתיקתי וקשה להבין למחילי' : כתבתי באורו במקומו בין שני חצאי
עגול : ועם שהרחבתי הדבור קצת באיזה מקומות ממסלה הכנויי' ומסלת
הנקוד כדי להורות לחלמידי' דרכי הדיקא בכיוצא בענינים ההם עכ"ז לא

הרסתי

וכאשר
ובחנתי
הנסיון
הענינים
זי דרכי
חת מהן
נקראת
החלמידי'
בלוח
דבורים
את לז
מסיר לו
ההלכות
לתי סור
בו או לז
ינים עם
אז יבליח
בנתיב
הנמצאות
זחת מהן
שית ומס
וכאשר
היות על
: וישים
לנתיבות
: וירגיל
דמיונות
גות ע"ס
וכל מלה
פך המלה
רבו
צורנה על
דעת את
: ובמלת
המלות
גד תשלים

הקדמה

"הרסתי מוסדות החבור הזה ככל הכתוב על האבנים האלה :

האבן החמישית לפעמים קצתי באים עניוולא בארתיו ככל הכורך
בתחלת דברי זו : אבל יבוא הכחור הסוף במקו'

אחר במסלה היתה או במסלה אחרת. ועשיתי זה כדי להכניס בלב החלמיד
פרטי הענין ההוא אחד לאחד : ולא יהיה עליו למשא בהעמים עליו כל
הפרטים בפעם אחת : המשל בהוראת בניוני פעול . ראיתי כי טוב הוא
להודיע בתהלה (מסלת הפעלים נתיב צי גזרת **פקד**) ענין קבלת הפעולה
בסתם : על צוה דברי בנין נפעל בו **שסד** (סוף גזרת נפקד)
הוספתי בדאורו (וגם שם הכבתי הכיון הנזכר לעיל אבן א') . גם שנית
לפעמים טעם חזיה ענין ולא הודעתי אמחתו כשנריך אל הקדמת ידיעות
אשר לא התבארו עדין : והמשל במה שכתבתי בגזרת **בר** (שס) שחולס
הבית במלות **ברינה** : **תברינה** היתה חמורת השורק

שבמלת **סבינה** . **תסבינה** נסבת הריש שאינה מקבלת דגש והטע'

הזה טוב ויפה לחנך לנוער על פי דרכו . בעבור שהכלל הזה אמת ויציב
סדרך השורק להשתנות לחולס באות שלפני אחת"ר הראויה לסדגש . והנער
אשר ירגיש בלא ספק השגוי הזה יודע לו בזה עכ"פ הכלל הנוהג בלשון
ונראה לו להיחמו טעם הדבר האמנם שאין זה טעם החולס שבמלות האלה .
אבל יתבאר אמחתו במסלת הנקוד (שביל ס"ז) אחרי הודיעו כללי הנקוד
אשר מהם תוצאות הטעם ההוא :

האבן הששית צהיות בניי המשקלים רבים עד מאד בשום לב אל
פרטי השתנות כל הנועה והתנועה : ואם אמרתי

לכתוב את כל השגויים ההם כפי מציאותם בכתוב : הייתי מטריד את לב המתחיל
בזכרון כללים רבים עד אין מכפר לכן לא זכרתי רק כללי שגויי המשקלים
אשר מבלטדי ידיעתם לא יוכל להשיג מבוקשו בנחות המלות וילאם למצוא
ברשי התיבות הבאות על המשקלי ההם ואולם אותם נחלופי' והשגויים אשר
שערתיו שלא יכשל בהם המתחיל : כי ידע מעצמו פלס ומאזני משפט התיבות
אשר הבאנה בחכונות הסן לא יחדתי להם כללים : אבל קצתם הזכרתי
שלא במקומ' ובקצת' סמכתי על המצינים : דמיון זה באשר ימצא מלת
דבר בצירי הבית : או **דבר** בסגול : ומלות **אבד** ו**שבר**

בפתח הבית אין ספק שיגזור על היות כללה לשון נסתר בעבר מצנין פקד
הדגוש : בעבור שאי אפשר לו לדמותן אל אחד משאר משקלי הפעלים : וכן
בכיוצא באלה שאין לטעות בהם : ואף אם המצא ימצא חזיה פעל שיבואו
ממנו מחי מספר בשגוי נקוד חזיה אות ויש מקו' לטעו' בו ולדמותו ע"י השגוי
ההוא אל פעל אחר שהוא כדמותו וככלמו . כמלת **אבד** שיש לדמותה
ולסקול אותה במאזנים עם מלת במה **אבד** (מיכ"ו) עכ"ז
אין כורך לזכור הבאים על המעט : אחרי שרובם ואפשר
כלם

פלוס
היא
ומסו
והסו
מאת
לה
להוד
יעשו
הקו'
גם
לא
ואמ
ילכו
היא
לנע
ודר
יעל
כשי
עם
מס
זלצ
דע
(או
ה
אש
לק
בת
מ
זכ
רצ
צ
לכ
למ

הקדמה

כלם שהם מזה המין יחסו תחת כל כפיו הכחיות הנזכרות בנתיב ח' ממסלת הפעלים והמשפיל יצין :

האבן השביעית

המסלות האלה מסודרות באופן שכל אחת מהן היא הקדמה אל המסלה שאחריה . וכל מסלה ומסלה כוללת בתחלתה סדר למוד החלק הכות . ע"י שמירת סדר המוקדם והמאוחר . לכן כל הקרב להשחמש בזה הכבוד גבר במסלתו וכן וכל ינת מאחת מהן אל מה שאחריה עד אשר יכינו לפניו כל דרכי המסלה הקודמת לה . ועם שימצאו איזה כללים במסלה המאוחרת ואפשר למורה המשכיל להודיעם לקצת תלמידים בתחלה בעודנו עובד במסלה שלפניה . כטוב בעיניו יעשה : ואעשה כן גם אני : ואולם לא יכלתי לשנות את חפיקים : למטן הקים את החופלה הכוללת אשר כוננתי בזה החבור . להיותו שיה לכל נפש : גם לנערים הרבים בשנים גם למחלמים הנגסים אל המלאכה הזאת : והמה לא יטו מני דרך לעבור ממסלה למסלה . זולת בפגעים במקום אשר נארתו ונאמרתו להעשות כן . או שכתבתי עיין לקמן . או עיין שם . כי אז ילכו לבטח אל המקום אשר הראיתי להם לדרוש משם כלל נכון לפניהם מצלי שיצטרכו להצטת ידיעה אחרת :

האבן השמינית

עיני כל תחוינה מישרים את דרך החנוך אשר הוריתי בסוף מסלת הכנויים (נתיב ע"ז) לחנך לנער ע"פ דרכי הפעלים עם חבור הכנויים ולהודיע לו עניני השרשי ודרך השתמשות המקרא בכל אחד מהם . וסדרך הזה רב החופלה מה שלא יעלים מעיני כל משכיל : לכן ט"ב לעשות כן במהלך כל המסלות . להיותו כשידע המחיל על נכון תהלוכות מסלת הכנויים ירגילו המורה לנכות הפעלי עם חבור כנוייהם . בכל אשר חנן שם משלים . וכן יעשה כשיגיע עד קצה מסלת הנקוד . ואז יצוה ויאמר לו להעמיד הנגינה והמחג איש על מקומו ולצטת החופלות במשפטן . ולא יניד הנח ולא יכח הנד . וכל כיוצא בזה . יעשה ככה את אלה בחלק השמות : וגם יאחוז בדרך הלחוח אשר זכרנו למעלה (אבן ז') . ויחדו יהיו תמים להאיר עיני המחלילים לנהור לשון ערומים :

האבן התשיעית

כל הכללים המצווארי' בזה הספר תוצאותיה' מספרי חסוני המדקדקים הראשוני' והאחרונים אשר החפצטו אללנו : והמה מפוזרים שם אחד הנה ואחד הנה : ואנכי לקטתי וסדרתי בסדר נכון מערכה לקראת מערכה . וקצתם הלצתי בתמונות אחרות למען יהיו מיושרים על המחוקק באצנים האלה : ויהיו מקבילים אל החופלות אשר שמתי מגמת פני אליהן בסודר החבור הזה . והנה המדקדקים האחרונים שאריכו עד מאד . במשפטי הנקוד וחדשו כללים רבים . ואמנם אנכי לא יצאתי בזה בעקבותיהם ולא נבאתי את כל דבריהם במסלת הנקוד . רק הוצאתי מהם הכללים אשר בלעדס לא ירים איש את ידו לנכות הפעלים והשמות . ואשר ידיעתם הכרחית לשקול בהם משקליהם למיניהם' ולא יודע על נכון מוצאיהם ומצואיהם זולתם . לכן אותם הכללים

שעיקרם

צורך
מקו'
ולמיד
ליו כל
הוא
פעולה
סקד)
שניתו
דיעות
מחולס
שורק
הטע'
ויצו
והנער
בלשון
אלה'
הנקיד
לב אל
אמרתו
מתחיל
שקלים
למצוא
ש אשר
התיבות
הזכרתי
מלח
עבר
ין סקד
: וכן
שיבואו
י השוני
לדמותה
(עכ"ז
ואפשר

הקדמה

שעיקרם הוא לחקון הקריאה בלבד . ועם שהם לצורך שלמות דקדוק הלשון
אין בהם מופיל כל כך לידיעת נטיח המשקלים : המה לא יצואו במסלות
האלה . אחרי ראותי שאין זכרם מסכים עם כוונת עינינו בזה המחמר . כי
כל עוד שלא ידעו המתחילים דרכי נטיח הפעלים והשמות . אי אפשר להם
לעמוד על יסודות הכללים ההם : ולא יהיו נשמרים בלבדם כראוי . וקרוב
הדבר להיוחס סגס לבלבול דעת החלמידים אשר לא נסו ללכה באלה : וגם
אחרי כן כי ינאו מן המסלות האלה יקל עליהם לדרוש אותם ולחקור על
אודותם בספרי המחברים ההם בעצמם . כי ספריהם מצויים ביד כל אדם .
וצסיף מסלת הנקוד אפחה פחותי האבן הזאת :

האבן העשירית . כאשר נתתי אל לבי לערוך סדר הלמוד לחוטלת

המתחילים להתעסק בחכמה הזאת והגעתי אל
חלק השמות : לא יכלתי למצוא עזר לזה בכל ספרי הדקדוק אשר ראו עיני :
כי כל שערי דקדוק השמות שנספרי המדקדקים מסוגרים בעל המתחילים
עד כי לא יוכל כל איש לצוא בהם כי אם המשכילים היודעים תהלוכות החלק
הזה : גם לא היה לי צום שום קבלה מרבי . והיה קשה עלי עד מאד למצוא
דרך סלולה אשר ידרכו בה החלמידים : עד כי האיר ה' את עיני ויגעתי
ומצאתי סדר נכון : ונסיתיו וצחנתיו פעמים רבות ומצאתיו נאמן לפני :
כי יספיק לנערי בני ישראל להורות לפניהם דרך נטיח משקלי השמות :
וצטוח אנכי כי כל איש אשר ישמור אורחותי וידרוך במסלת השמות אשר
סקלתי (צחנתי שיכונו יחד על שפתיו כל הדברי) הנאמרים בשלש מסלות
(הראשונה) שצמטט יגיפה יעמוד על עיקרי ידיעת דרכיהם . ואם תנטרף
לזה השקידה בלחנות המקרא יהיה קולע אל השערם ולא יחטא : ויהי ראשית
מלאכתו להקים את עמודי החלק הזה ולהעמיד בלחנותיו בסדור לוח
משקלי השמות . כי לא נעשה כמוהו עד הנה . סדור מופיל
לחלמידים . וסדרתי עליו משקלים מגזרת השלמים בלי חוספת
אות וגם בחוספת אותיו . האמנת' : וכן מגזרות החסרים והנמים :
וצרותי מהם את המשקלים . היותר הכרחיים לדעתם בתחלה : ואשר כח
בהם להורות דרכי הנטיח בשמות העבריים עד שיוכל המתחיל לקחת מהם
משל גם על רבים מן המשקלים אשר לא נזכרו בלוח : ובאור הלוח וסדר
למודו הלא המה כחובבים בתחלה מסלת השמות עד סוף נתיב ו' : ואחרי
הודיעו באור הלוח עם הכללים הנאמדים בו : והיו לאחדים ביד המתחיל
לסקול במאזני נדק את השמות הבאים על החכונות הסן : וככל דרכי
החנוך אשר נודעו כבר ממה שזכרנו בחלק הפעלים : הרימותי שנית את ידי
לנאר שאר משפטי החלק הזה . ואח"כ סדרתי כל המשקלים הנמצאי במקרא
קודם : להורות דרכי נטיחיהם ואופני הנהגתם : ואם יש להוסיף דבר
בבאור נטיח איזה משקל הכחוב על הלוח אשר לא בארתיו בתחלה ככל הנורך
כדי שלא להטריד את לב המתחיל : הביאותיו על מקומו בזכרי אותו בין
שאר המשקלים : וכל זה בתכלית הקצור : כי לא הארכתי בדרושים שאינם
לחוטלת המתחילים :

האבן

ה
יפל
צכ
צמו
לח
גלו
וא
ל
מפ
לו
ול
סבו
ויפ
לא
ה
מ
כ
מ
צכ
זרי
וכ
מ
זרי
אל
בה
צכ
למ
הל
פ
דר
לח
וא
כי
אל
ה

האבן האחת עשרה

כל אשר לדבה רוחו אוחו להחליק
 במסלות האלה וצא אל קצותן : לא
 יפלא ממנו דבר לפסל ולסקול במאזני צדק כל הפעלים והשמות הנמצאים
 בכחבי הקודש . ולבנות החיצות אשר יצטרך אליהן במאמרו : ולא יכשל
 במרוצתו להצין במקרא ושום שכל בכל ספרי הדקדוק : אכן ישים אל לבו
 לחקור ולדרוש אחרי ענין כל שרש משרשי הלשון : ויתבונן היטב הדק בדברי
 גדולי מפרשי המקרא אשר בנחות לשונם העמיקו מאד בדרכי דקדוק הלשון :
 ואז"ל בהמנא בדברי חז"ל מאמרים הכנויים על יסודות המליצה שיש לש"ס
 לב ולהשכיל באמתת כוונתם : ולזה רמזתי במקומות על דברי רז"ל ידברי
 מפרשי הפשט : וקצתם בארתי : כדי לעורר את לב המתחיל המשכיל ולהודיע
 לו דרכיהם לישר מסלות לבית ה' . וממני יראה וכן יעשה בכל שאר דברים :
 ולא יפנה אל רהבים ושטי כוז אשר טח מראות עיניהם מהשכיל לבוחס :
 הכונים בשמים מעליותיה' ומוט יחמוטטו יסודותיהם : כי לא כן ודברו
 ויפגעו פיהם לבלי חק על חכמת דקדוק לה"ק . והמה חכמים בעיניהם :
 לא ידעו ולא יבינו במה יכשלו כי יחללו את קדשי ה' . והוא רחום יכפר עון :

האבן השתים עשרה
 לשון הקודש . כי לא נודע לנו
 ממנה זולת הנמנא בחנ"ך . וכמו שזכיר עוד מזה בפנים הספר (מסלת
 הכנויים נח"ב י"ב) : והכללים המיוסדי' לצורך תיקון הלשון אמנם הם לקוחי'
 ממנהג הלשון ברוב המקומות במקרא . מפני זה אין פלא בהמנא דבורים
 בכחוצ היוצאים מן הכללים ואינם שומרים מתכונתם . והמה נקראים בשם
 זרים . גם יש בלא ספק בלה"ק זרים גמורים כמו שיש בשאר לשונות .
 וכמו שכתב הר"ד יחיי' בס' לשון למודים (שער ב' פ"ג) וז"ל בכל לשון ולשון
 מאשר שמענו וראינו יש דברים יוצאים מהדרכים הכוללים . יקראו אותם
 זרים . ואולי היה הזרות ההוא לסבה מה ידועה חלל מניח הלשון ולא נודעה
 חללנו עכ"ל : ואז"ל כי לא במקרה נפלו הזרים הנמנאי' בכחוצ . אצל יש
 בהם טעם בדברי רז"ל בהלכות ובאגדות ובמדרשים : וגמגם בעבורת' וזכורי'
 בספרי הדקדוק . וגם אנכי אזכור קצתם : ובמקצתם אגיד דעתי הנקלה
 למלט אותם מן הזרות . ואולם כל מגמה פני' להורות לחלמידים דרך ומנהג
 הלשון : ולכן לא שמתי אל לבי להזכיר את כל הזרים כי יראתי כי אמרתי
 פן יהיה זכרם סבה לאריכות הספור ותבלבל דעת החלמידים ויחשבו
 דרכיהם : ויחמוטטו עי"כ יסודות החבור הזה . וגם אין צוה חועלת
 לחלמידים : כי כל הודעה תהלוכות הלשון נקל לו להכיר ולהבחין את הזרים :
 ואז ידרוש על אודותם בספרי המחברים אשר קדמוני : ובכלל אומר פה :
 כי כל ענין המבואר באר היטיב בספרים שהחפשטו בישראל ומצויים ביד כל
 אדם . אם אינו ענין המגיע לחועלת סדר הלימוד או להורות דרכי נטית
 המשקלים : אזי לא הארכתי בצאווי : ומפני זה קצתי בדקדוק המלים ושאר
 ענינים אשר אזכרם במקומם בפנים הספר אי"ה :

ואליהם

הלשון
 מסלות
 כי
 להם
 וקרו
 וגם
 ר על
 דם .

זועלת
 חזי אל
 עיני :
 ילים
 החלק
 למנא
 יגעתי
 סני :
 ת :
 אשר
 מסלות
 לצטרף
 דאשית
 לוח
 מועיל
 זוספת
 ים :
 ר כח
 מהס
 וסדר
 ואחרי
 מתחיל
 דרכי
 את ידי
 מקרא
 דבר
 הצורך
 ו בין
 שאינם

הקדמה

ואליכם משכילי עם אשים לדברתי : אנשי לבב שמעו לי : עזרו משער

לשער בזה הספר ועיניכם תחזילה מישרים כי דברי המדקדקי'
מעחקים ונחוצים על הסדר : וזה הדבר אשר בקשתי ודרשתי למצוא דברי
חפץ ולחח דרך נכון לפני התלמידים : לא להניב לי יד ולקנות שם בין הממחרי'
ואם מעט מים הוספתי על נהרוחם ועל יאוריכם : והגדתי את העולה על
רוחי בענין מן העניינים : לכם המשפט לקרב או לרחק בדברי טעם ושום
שכל : ובנדק השפטיני ולקף זכות חדינוני : כי נקל לאיש כמוני להלכד
במלכות השגיאה : ורשת זו טמונה לנפש נאחזה החח בגידת הזמן : ויסבו עליו
רבוו צעת החטסקי בסדור זה החבור : אך אחת שאלתי אותה אבקש : אל
חמכרו לשפוך כאש חמה קנאת גבר להרוס את היסודות אשר יסדתי : ולא
חמישו להפיל חומותי אשר בניתי ולשבר בריחי הדלתות אשר העמדתי בשערי'
עד אשר תחקרון מלים ותחפשו בחפש מחופש לנסות את הסדר אשר ערכתי :
ולאחוז את הדרך אשר הכינותי להסתלק בו ברחבה עם תלמידיכ' : כי אחס
ידעם את דרכי גדולי המדקדקי' בספריהם : בני ענקים ראינו שם עוזרים
ברגליה' בנחל שוטף . אבל מה יעשו הילדים הרכוים אשר לא נסחה כף רגלם
הנג על הארץ רחבת ידים איכה יעזרו את הנהר ונטרם יקרבו אליו הלא
יחרדו ורעדה תאחזם בראות' שטף מים רבים אליה' יגיעו לכן חלקי אמרם
נפשי וחמלתי על ילדי בני ישראל לשום לפניהם דרך ילכו במרצה אל היכלי
הלשון וחדרי המליצה : ואם אחס הנחרו לכם סדר אחר להעביר' את הנכר
הזה באניו' אשר נתיחס בחכמחכ' : אל הצטחו בו כי רב חילו עד אשר
חטשו כמוני לנסותו פעמי' רבו' עם תלמידים שונים : כי הנסיון יגיד לכם
חדקות להודיע לפס האמת אחכם אם לא : ואף הם יכון לפניכם דרכיכם :
בשובה ונחת חושעון כי יקראו הנערים בזה הספר : ואוחו כהיום תמנאין
ערוך לפניכם . ובהכשלת ימנאחו עזר להושיע ברב או במעט : וכמשוט
תשימו אותו בידכם : ואשא משלי ואומר :

יִקַּח מְשׁוֹט מֵעֵץ יַעַר לְעֵבִיר מַעֲבָרָה :
כִּי לְעֵבֹר מִי שָׁחוּ מֵה יוֹסִיף טוֹב אֲדֹגוּמִים :
אִז מֵה יִתֵּן לַפְּעֻלָּה זֹאת מִקַּל תִּפְאָרָה :
בְּרִי לֵב : בַּמְשׁוֹט זֶה סִפְרִי הֵבּוּ תָמִים :

נתי
מד
יומר
שחי
כ
פי
אני
אתו
הוא
הנן
לשמט
שמעו
בלי
אני
את
היי